

En miljon svenskar vill inte använda internet

EN RAPPORT OM DIGITAL DELAKTIGHET AV OLLE FINDAHL

Innehåll

Internet i Sverige och världen | 4

Mot ett digitalt och papperslöst samhälle | 6

Alla skall med

Spridningen av internet saktar av

Vad har hänt under de tre senaste åren? | 8

Hur många icke-användare har blivit användare?

De som står utanför | 11

Allt mer av ointresse

Krånglig teknik och bristande kunskap

Det finns också rent fysiska problem

Många använder ändå internet under viss protest

En del är mycket glada att de lärt sig använda internet

Trots hinder och protester är många seniorer uppkopplade

Hur kommer det att gå i framtiden | 17

Potential för fler internetanvändare

Ökande klyftor för smarta mobiler och surfplattor

Prognos

Diskussion och avslutning | 22

Referenser | 23

Rapporten "En miljon svenskar vill inte använda internet" är författad av Ollie Findahl i november 2013, på uppdrag av Digidel 2013 och finansierad av .SE (Stiftelsen för Internetinfrastruktur).

Internet i Sverige och världen

Internet utvecklades i USA under 80- och början av 90-talet. Det började spridas först i USA och sedan i mitten på 90-talet i Sverige och många andra länder. Under några år i slutet på 90-talet skaffade sig miljoner svenskar internet. Det var framförallt tjänstemän och de som arbetade på kontor och som var vana att arbeta med datorer som började använda den nya tekniken. Arbetstillivets krav drev på utvecklingen.

Vid millennieskiftet år 2000 hade halva svenska folket börjat använda internet medan den andra halvan stod utanför. En djup digital klyfta skar genom befolkningen. Samtidigt började spridningen avta och frågan var hur fortsättningen skulle se ut. Skulle spridningen av internet stanna av och internet bli en angelägenhet bara för halva befolkningen? Skulle hälften av befolkningen även i framtiden stå utanför eller skulle spridningen bara bromsa in och fortsätta men i en minskande takt? Var utvecklingen på väg mot ett två-tredjedelssamhälle, eller ett tre-fjärdedelssamhälle?

Forskningen kring teknikutveckling och spridningskurvor hade huvudsakligen koncentrerat sig på den

första fasen i spridningsprocessen, när en ny teknik etablerar sig och tar fart. Betydligt mindre är skrivet om den andra fasen i spridningsprocessen när spridningen avtar och börjar plana ut. Vad händer då och vilka faktorer spelar in för att spridningen skall fortsätta? Här saknas fortfarande mycket kunskap. Det menade även Everett Rogers (2003), spridningsskurvornas nestor.

Jämför vi olika länder var startpunkten för internetns spridning ungefär densamma i alla länder, med undantag för USA. Men spridningskurvorna ser därefter helt olika ut i industriländerna (OECD) jämfört med utvecklingsländerna och de minst utvecklade länderna, varav många finns i Afrika. Detta är en indelning som grundar sig på ländernas bruttonationalprodukter (BNP). I de rika OECD-länderna använde 2011 ungefär tre fjärdedelar (74 procent) av befolkningen internet (77 procent 2013). I utvecklingsländerna en fjärdedel (31 procent 2013) och i de minst utvecklade länderna utgjorde de som använder internet bara någon eller några procent av befolkningen (OECD, 2011). Det är skillnader som under de sexton åren efter 1995, hela tiden har ökat.

DEN GLOBALA SPRIDNINGEN AV INTERNET 1995 - 2011

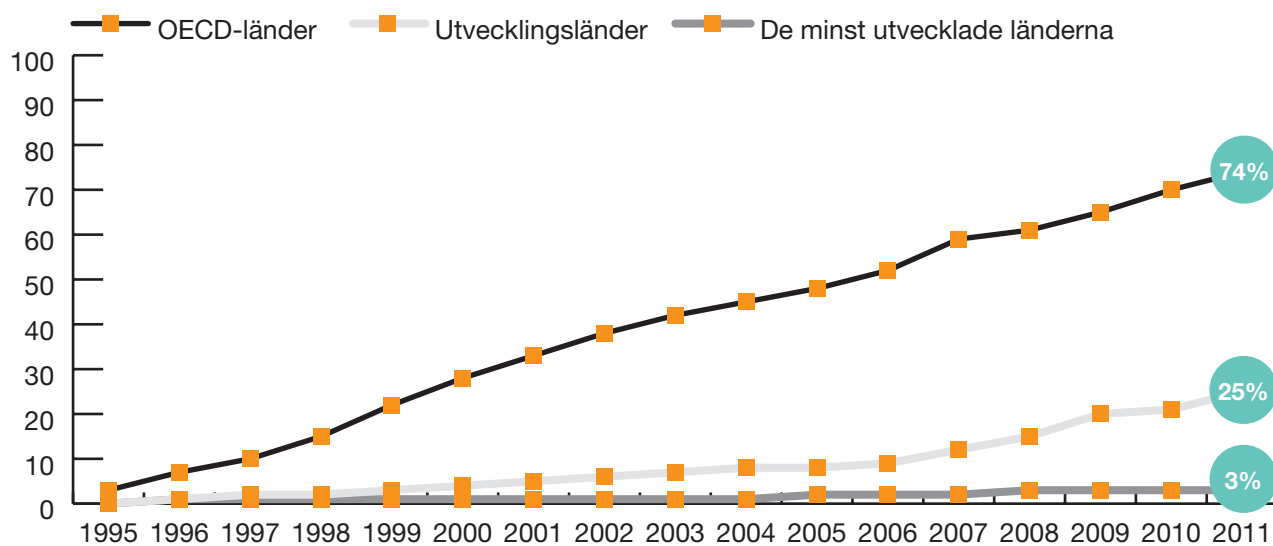

Diagram 1. Internetabonnenter per 100 invånare i OECD (industriländerna), utvecklingsländerna, till exempel Kina och Indien och de minst utvecklade länderna, till exempel många afrikanska länder. Källa: ITU (2012 och 2013)

Men även bland industriländerna ser spridningsskurvorna olika ut. I en del länder har spridningen planat ut vid 50 procent. I andra länder vid 70 procent. I några länder, bland annat Sverige och de nordiska länderna vid 85-90 procent och i några föregångsländer som USA och Sydkorea där spridningen till en början var mycket snabb har andelen som använder internet stabiliserats vid 80 procent.

Detta innebär att andelen av befolkningen upp till 74 år som står utanför och inte använder internet varierar mycket mellan olika länder. I Europa finns det 120 miljoner människors som aldrig använt internet. Antalet minskade med 4 procent mellan 2010-2011 och med 2 procent mellan 2011-2012. (EU, 2012). Detta innebär att spridningen av internet inom EU håller på att plana ut.

I länder som Portugal, Grekland och Bulgarien är 40-50 procent av befolkningen icke-användare av internet. I länder som Ungern, Polen, Spanien, Italien, Tjeckien och Estland utgör icke-användarna 25-35 procent av befolkningen. I England, Tyskland, Frankrike och Belgien utgör de som inte använder internet 15-20 procent av befolkningen. Slutligen finns det en grupp med Nederländerna och de nordiska länderna där mindre än 10 procent av befolkningen under 74 år inte använder internet. Till denna statistik från Eurostat tillkommer sedan

den del av befolkningen som är 75 år och äldre och som inte ingår i EU-statistiken och som till stor del inte använder internet. Denna bortglömda åldersgrupp på 45 miljoner människor utgör minst 6 procent av Europas befolkning och räknar vi även in 90 procent av dessa åldersgrupper kan vi uppskatta att antalet européer utan internet uppgår till 160 miljoner.

Med denna utgångspunkt är det osannolikt att internet kommer att sprida sig till alla inom en överskådlig tid. Även i länder där idag 90 procent av befolkningen använder internet stöter detta på stora problem. Spridningen har till stor del stannat av, men ändå inte riktigt. Nya användare kommer fortfarande till och det finns en potential för fler men hindren är många. Det är då nödvändigt med speciella insatser som underlättar för de äldre som ännu inte använder internet men som vill försöka, och för de som börjat men inte känner att de inte riktigt klarar av datorer och internet.

Mot ett digitalt och papperslöst samhälle

I de länder där spridningen av internet kommit längst görs stora ansträngningar inte bara att bygga ut och öka kapaciteten på bredbandsnät och infrastruktur utan också att göra allt mer av information och kommunikation tillgänglig via internet. I många länder har man lagt fram en digital agenda där det digitala skall utgöra standard för all offentlig verksamhet, all information och alla samhällstjänster.

Längst fram ligger här Danmark som enligt sin digitala agenda har målet att 80 procent av alla samhällstjänster skall vara digitala år 2015. Det skall då vara obligatoriskt att använda onlinetjänsterna och därmed räknar man med att också kunna minska kostnaderna avsevärt. Inga pappersblanketter, inga öppna kontor.

Ett problem kvarstår och det är vad de som inte använder internet skall göra. Tanken var att alla, inom en snar framtid, skulle vara internetanvändare. De som inte använde internet var så gamla att de skulle försvinna på några år. Men även i Danmark finns många icke-användare och liksom i de andra nordiska länderna uppgår de till drygt 10 procent av befolkningen. I Danmark tänker man sig att de som inte har tillgång till internet, när alla offentliga tjänster skall ske online, skall kunna få hjälp om de besöker de kommunala medborgarkontor som skall byggas upp runt om i landet.

I många andra länder i Europa försöker man också utveckla de digitala offentliga tjänsterna, men eftersom stora delar av befolkningen inte använder internet har man ännu inte lagt fram förslag att helt övergå till offentliga online-tjänster. Kan man då få alla att använda internet?

ALLA SKALL MED

Spridningen av internet drevs i början fram av arbetslivets krav. Efter de första åren blev de personliga drivkrafterna allt viktigare, men som i all teknikspridning väcks detta intresse först bland yngre och medelålders medan många äldre redan

har kommunikations- och medievanor som de är bekväma och tillfreds med. Många äldre är också skeptiska och ointresserade av det nya.

För att underlätta för de äldre att börja använda internet har man i många länder vidtagit olika åtgärder. Det kan vara kurser som "BenefIT 3" på Irland och "Computer Buddies" i England. Där finns också "Connect with IT" som drivs av välgörenhetsorganisation Age UK. Över huvud taget befinner man sig långt fram i England och efter att ha konstaterat att 16 miljoner engelsmän inte har grundläggande digitala färdigheter har man därför startat kampanjorganisationen "Go on UK" för att sprida digitala färdigheter i befolkningen.

I Norge finns myndigheten VOX med ansvar för den vuxna befolkningens färdigheter även inom IT-området. I Danmark har man inrättat en myndighet, Digitaliseringsstyrelsen, som samarbetar med bibliotek och olika studieorganisationer för kurser och stöd och hjälp till icke-användare.

Den äldsta organisationen som till stor del på frivillig grund byggt upp ett nätverk för att underlätta för äldre att använda internet är Seniornet. Det startade redan 1986 i USA och finns idag i många, även nordiska länder. Principen är att äldre lär äldre i lokala grupper där människor bor. I Sverige finns ett 50-tal klubbar.

I USA som i många andra länder finns på kommunal nivå dataklasser för vuxna men de har svårt att nå ut i en större skala. Därför har man även här startat olika program för kunna ge gratis datakurser för äldre. Ett sådant är "Connections program" utvecklat av OASIS-institutet eller kurser som erbjuds av OATS (Older Adults Technology Services) i New York och på 70 andra platser runt om i landet. (Span, 2013)

I Sverige initierade civilsamhället ett icke-hierarkiskt nätverk för digital delaktighet med namnet Digidel 2013. Vars mål är att få ytterligare 500 000 människor att använda internet innan utgången av

2013. I kampanjen ingår bibliotek, folkbildning, pensionärernas riksorganisation (PRO) .SE, UR och kommuner.

Hur ser det då ut? Vart är utvecklingen på väg? Fortsätter internet att sprida sig? Hur ser prognosen för framtiden ut? Låt oss först se på vad som hänt under de senaste åren och vilka utvecklingstendenser som vi kan skönja.

SPRIDNINGEN AV INTERNET SAKTAR AV

För drygt tio år sedan då halva svenska folket skaffat sig tillgång till internet började spridningstakten sakta in. Den snabba tillväxten under slutet

av 90-talet ersattes av en lugnare utveckling. Men utvecklingskurvan planade inte ut utan fortsatte uppåt med två till tre procentenheter för varje år. Och så har det fortsatt år efter år i minskande takt och nu ligger den årliga ökningen på omkring en procent.

I många åldersgrupper har man nått nära taket på 100 procent internetanvändare vilket innebär att de flesta som idag inte använder internet är äldre. Det innebär att det inte längre går att räkna med något tillskott av nya användare från de yngre eller medelålders. 61 procent av icke-användarna är över 75 år och 20 procent är mellan 65 och 75 år. Dessa förhållanden kommer att bromsa upp den fortsatta spridningen.

HUR GAMLA ÄR DE SOM INTE ANVÄNDER INTERNET 2013?

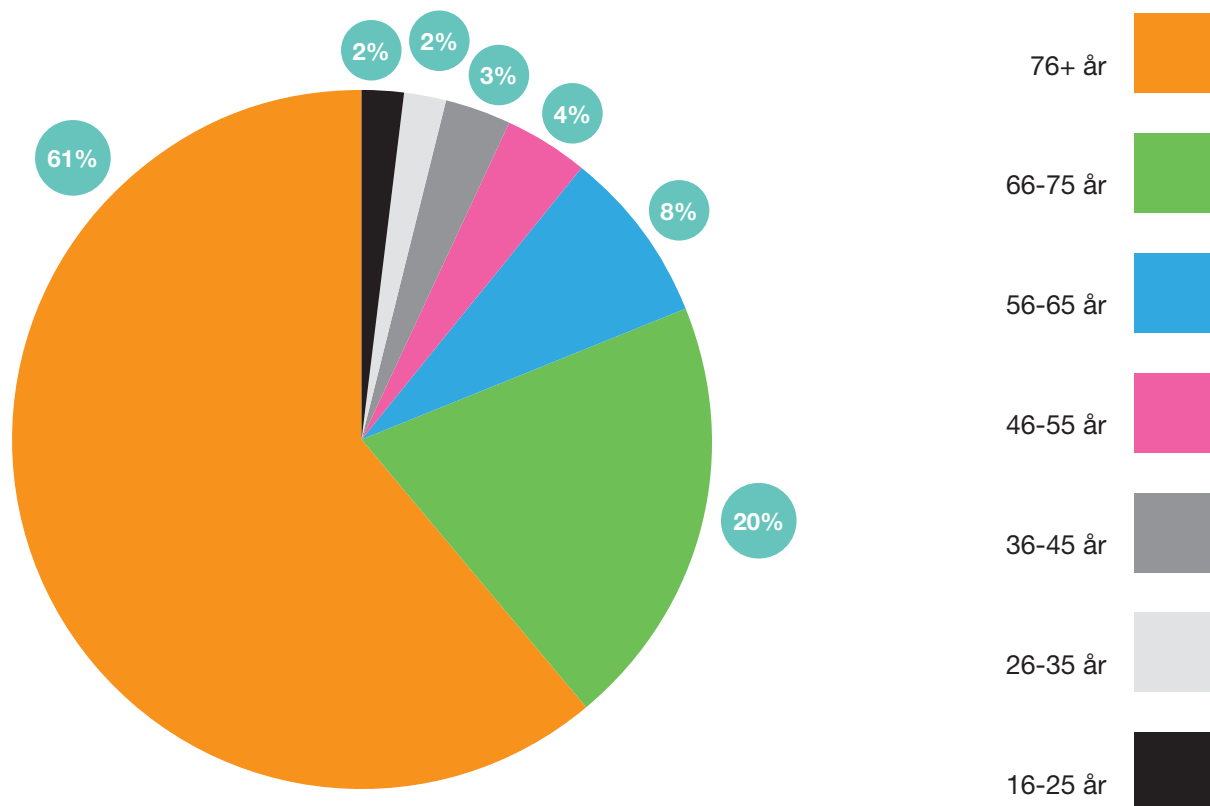

Diagram 2. Andel av icke-användarna 2013 som tillhör olika åldersgrupper.

Vad har hänt under de tre senaste åren?

För varje år kommer det till nya användare av Internet, men det blir färre nykomlingar för varje år. Utrymmet för en ökad spridning minskar. Bland yngre och medelålders är taket nästan nått, när nästan 100 procent redan använder Internet. Men uppenbart är inte mättnadspunkten för Internets spridning ännu nådd.

Det tillkommer fortfarande efter arton år, en del helt nya användare. Det är sena "adopters" som efter många års tvekan valt att börja använda Internet.

Samtidigt är det fortfarande en del som ställer sig frågande till den nya tekniken och som inte tycker att Internet är tillräckligt intressant och inte känner något behov att skaffa sig en dator med internet-uppkoppling.

Här skall vi se närmare inte bara på de som inte använder internet. Vi skall också se närmare på hur datorkunniga svenska folket upplever sig vara. Alla data är hämtade från "Svenskarna och Internet" 2013 och 2010.

Hur många står fortfarande utanför?

År 2010 var det 1,5 miljoner svenskar som inte använde sig av Internet. Ett år senare har en del av dessa skaffat sig en dator med internetuppkoppling men fortfarande 2011 är det 1,33 miljoner som inte använder Internet. De flesta icke-användare återfinns bland de äldre, men icke-användarna finns i alla åldersgrupper även bland de yngre. Utmärkande för dem är deras negativa attityd till att prova och testa nya tekniska apparater och tjänster. 2012 har det antalet minskat till 1,2 miljoner och 2013 ytterligare ett år senare är antalet nere i 1,1 miljoner.

Räknar vi mer noggrant, åldersgrupp för åldersgrupp, kan vi korrigera dessa siffror något. Ugångspunkten är 2010 och antalet i befolkningen, 12 år och äldre, som inte använder internet hemma uppgår det året till 1 480 000 personer. Gör vi samma uträkning 2013 minskar antalet icke-användare till 1 040 000 personer. Det innebär att antalet som inte använder internet minskat med 440 000 personer.

HUR HAR ANTALET ICKE-ANVÄNDARE MINSKAT MELLAN 2010 OCH 2013?

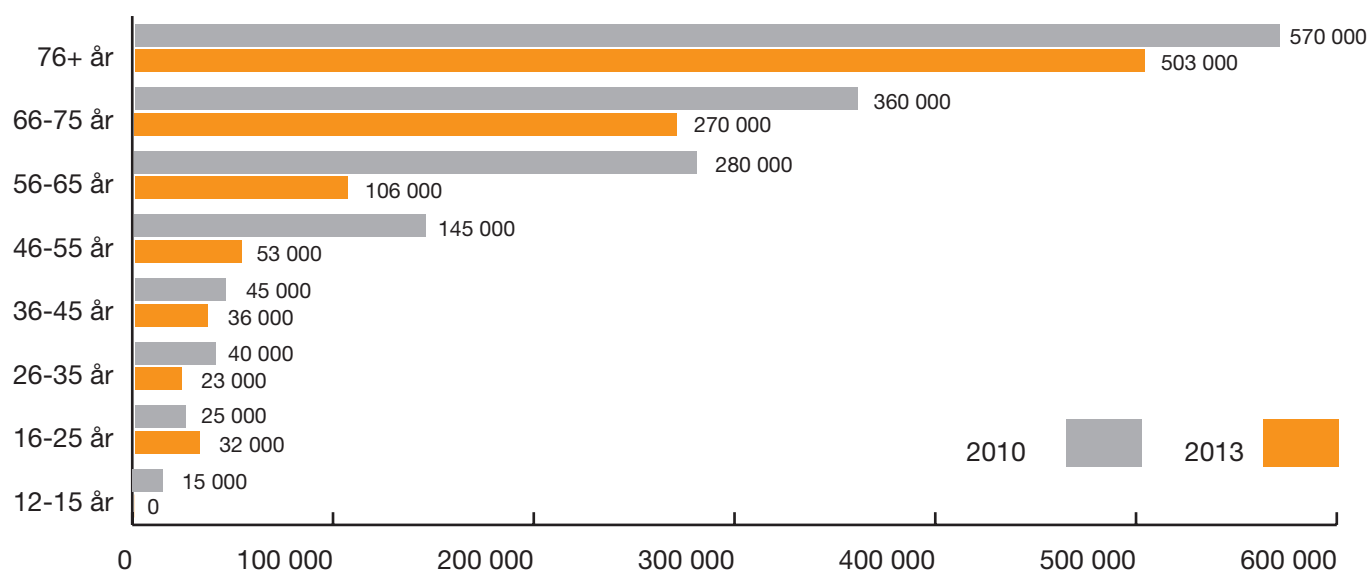
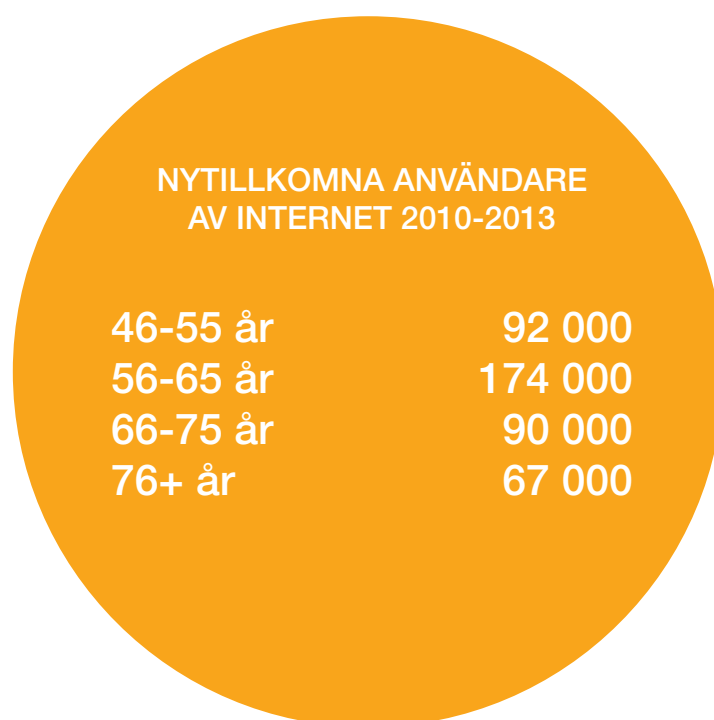

Diagram 3. Antal i olika åldrar som inte använder Internet i hemmet.

Den största minskningen har skett i åldrarna 56-65 år där det tillkommit 174 000 nya användare av internet. Men även i åldern 46-55 år och bland de äldre har antalet användare ökat med närmare 100 000 eller mer.

Har svenska folket blivit kunnigare?

Kunskapen att kunna använda dator och internet kan mätas på många olika sätt. Ett sätt är att låta var och en själv uppskatta sin kunnighet. I detta fall på en fyrgradig skala: Mycket kunnig, ganska kunnig, inte särskilt kunnig och inte alls kunnig. Här skall vi se närmare på de två sista alternativen som ett mått på en upplevelse av bristande kunskap om datorer och internet.

Få av de unga har bristande datorkunskap. Med stigande ålder är de fler som uppger att de har bristande datorkunskap. Mer än en tredjedel i åldern 56-65 år, mer än hälften i åldern 66-75 år och mer än åtta av tio bland de äldsta.

Jämför vi utvecklingen mellan 2010 och 2013 kan vi se stora förändringar bland de yngsta i åldern

12-15 år, och i åldrarna från 46 år och uppåt. Undantag utgör de redan mycket kunniga i åldern 16 till 45 år och de äldsta över 75 år där många saknar kunskaper om datorer. Här har förändringarna varit små.

Räknar vi på de förändringar som skett från 2010 till 2013 så har antalet som inte alls säger sig ha någon kunskap om datorer minskat med 330 000 (1 170 000 – 840 000) och de som säger sig inte vara särskilt kunniga minskat med 128 000 (1 656 000 – 1 528 000) vilket tillsammans visar att 458 000 personer upplever att de blivit mer dator-kunniga under perioden 2010 till 2013.

HUR MÅNGA ÄR DATORKUNNIGA? EN JÄMFÖRELSE MELLAN 2010 OCH 2013

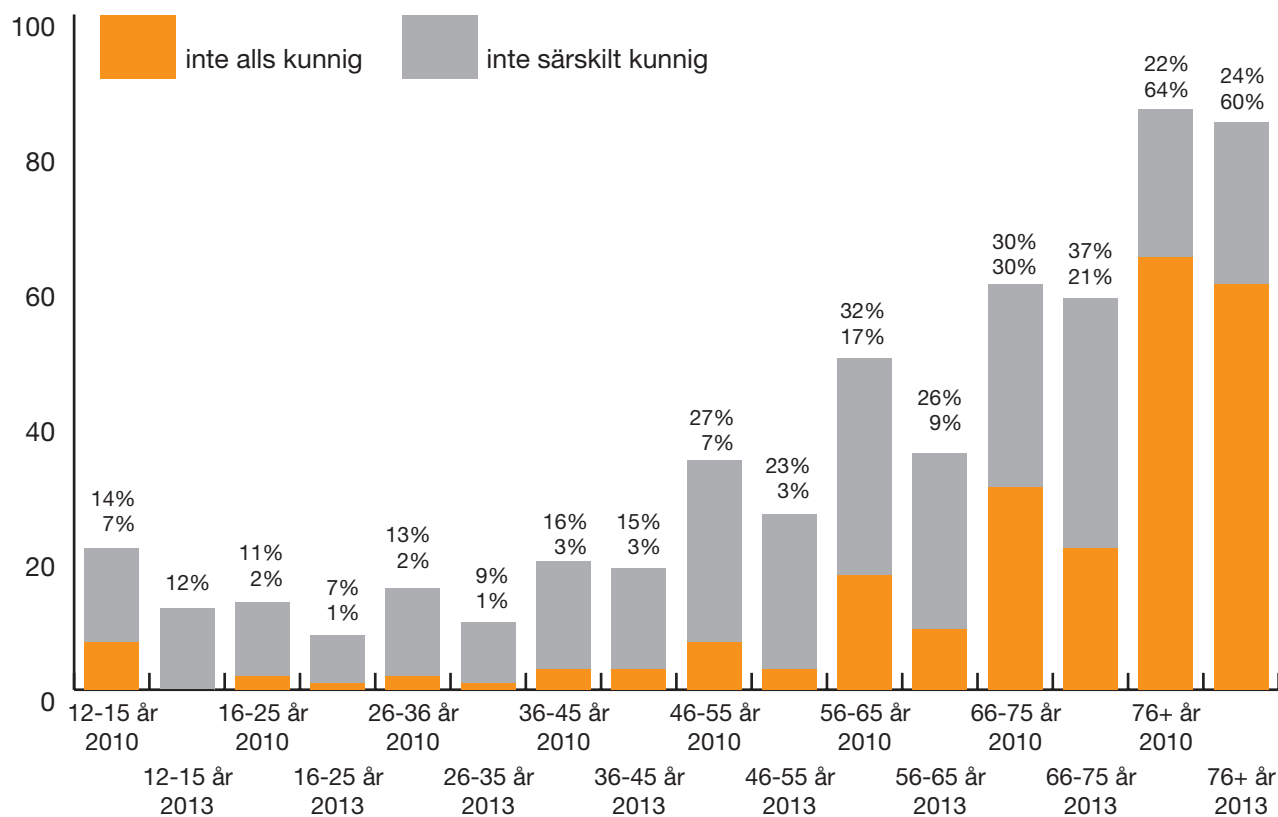

Diagram 4. Andel av varje åldersgrupp 2010 och 2013 som bedömer att de inte alls är datorkunniga respektive inte särskilt datorkunniga.

Här finns fortfarande ett stort utbildningsbehov inte bara hos de 840 000 svenskar som inte kan något alls om datorer utan också hos de drygt 1,5 miljoner som inte betraktar sig som särskilt kunniga. Många av dem använder ändå internet åtminstone ibland.

MÖRKERTAL

Den metod som används i denna undersökning med telefonintervjuer med ett urval personer ur befolkningen har en svaghet i det att inte alla människor har samma sannolikhet att komma med i urvalet. Det gäller grupper av invandrare, fattiga,

bostadslösa, utan telefon etc. . Även personer som inte kan svenska kan inte delta i undersökningen. Det innebär att statistiken ger en överskattning av internetanvändningen och en underskattning av det antal personer som inte använder internet. Hur stort detta mörkertal är, är svårt att veta. För det krävs en annan typ av undersökning.

De som står utanför

"Alltihop det här är onödigt. Vi har inte behov av internet."

89-årig tidigare smed och hovslagare som använder traditionella medier som tv, tidningar, tidskrifter, radio och böcker. Han är intresserad av jakt och fiske.

"Jag är för gammal för internet. Jag har aldrig lärt mig det"

Han har en två år gammal mobiltelefon. Räkningar betalar han vi ICA:s brevgiro.

Det finns många orsaker till att äldre människor inte skaffat sig tillgång till internet. Det allra vanligaste

svaret, från nästan tre av fyra (71 procent), är att man helt enkelt inte är intresserad. Man känner inte något behov av att lägga ut pengar på något som man har svårt att se värdet av. Ett annat skäl, från 18 procent, är att man tycker att den nya tekniken är krånglig. Man har ingen kunskap om datorer. En del (5 procent) uppger praktiska skäl, som att man inte har tid, håller på att flytta eller att datorn gått sönder. 3 procent anger att det är för dyrt. De har inte råd med internet. 3 procent uppger att funktionshinder gör det svårt för dem att använda internet.

Citaten och personbeskrivningarna på de följande sidorna är hämtade från de kommentarer som undersökningsdeltagarna i Svenskarna och Internet 2013 gjorde i samband med att de intervjuades om sina internetvanor.

VARFÖR ANVÄNDER MAN INTE INTERNET 2013?

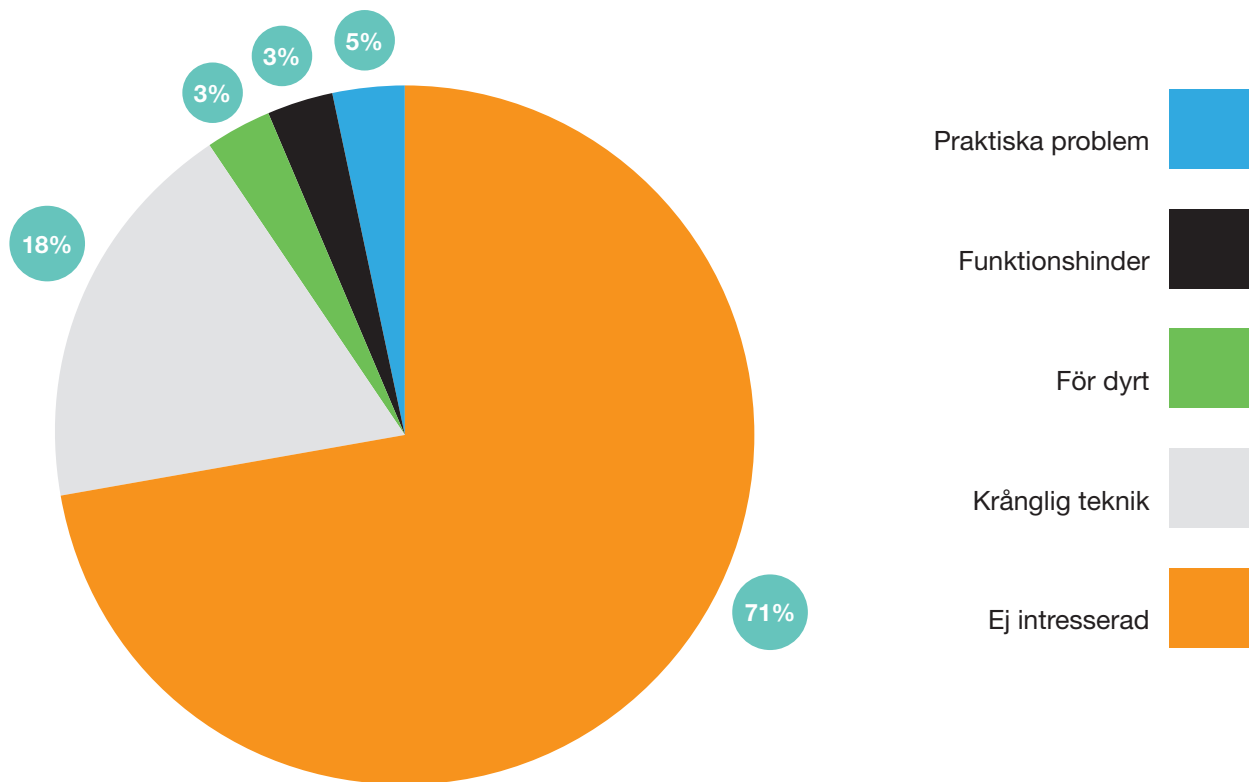

Diagram 5. Andel av icke-användarna som anger olika skäl till att de inte använder internet.

ALLT MER AV OINTRESSE

Sett över tiden har skälen till att man inte använder internet förändrats. Det är idag inte lika vanligt att man anger kostnadsskäl till att man inte använder internet eller rent tekniska skäl som att man har en för gammal dator eller ingen uppkoppling eller att man har dator på jobbet. Istället har det blivit vanligare att man anger ett rent ointresse som skäl.

”Internet, det är säkert bra för alla som vet hur man använder internet.”

78-årig f.d. tandsköterska med intresse för korskord och musik. Hon har en nyligen inköpt mobil utan internet. Är inte intresserad att börja använda internet och har inga planer att skaffa sig det. Hon lyssnar mycket på radio, ser på tv, läser tidskrifter och böcker. Lyssnar mycket på musik. Hon är med i Reumatikerförbundet. Sina räkningar betalar hon via autogiro.

Orsaken till dessa förändringar av motiven till att man inte använder internet, med en ökande andel med ointresse, återfinns i de förändringar som skett bland icke-användarna. Huvuddelen av icke-användarna (61 procent) är idag över 75 år. Många av de som av andra skäl inte använde internet har nu skaffat sig en dator. De som är kvar är de ointresserade.

”Vi är emot datorer. Vi är gamla”

70-årig tidigare undersköterska som tycker om att handarbete och läsa böcker. Hon lyssnar på radio hela dagarna (9 tim/dag) och ser på tv (4 tim/dag). Hon använde datorn tidigare på arbetet och kan en del om datorer. Hon har en mobil som hon bara använder för att ringa. Det är inte troligt att hon eller hennes man kommer att koppla upp sig till internet eller skaffa sig en surfplatta. De betalar räkningarna via postgiro.

”Jag är inte intresserad av datorer.”

90-årig gift man som arbetade en gång som reparatör i gummi-industrin. Han är inte intresserad av internet och betraktar sig som inte alls datorkunnig. Han ser på tv (8 tim/v), läser dagstidning (3 tim/v) och tidskrifter (2 tim/v). Använder bankgiro.

”Tänk på oss äldre som inte har internet. Ta inte bort kontanterna från bankerna.”

84-årig kvinnlig f.d. kontorist som ser på tv och läser dagstidningen. Hon är sambo och förr tyckte hon om att dansa. Hon har en tio år gammal mobil men ingen dator. Hon säger att hon inte kan någonting om datorer och att hon inte är intresserad av att börja använda internet.

”Jag håller mig till TV, radio och tidning och det duger.”

101 år gammal kvinna som en gång arbetade som handledare i kommunen. Hon har inte så bra syn och är ointresserad av att börja använda internet. Hon är intresserad av trädgård och motion och håller sig till radio (35 timma/vecka), tv (30 timmar) och tidningar (7+7 timmar/vecka). Räkningarna betalar hon via postgiro. Hon har en tio år gammal mobil.

”Jag tycker internet har utvecklats för fort och alla räknar med att man har internet.”

78-årig kvinnlig f.d. lärare intresserad av vävning. Har ingen dator och använder inte internet. En gång gick hon en datakurs på jobbet., men det är inte troligt, säger hon själv, att hon kommer att skaffa sig en surfplatta eller koppla upp sig till inter-

net via en smart telefon. Hon har en 5 år gammal mobil. Hon pratar mycket i telefon (14 tim/vecka), ser på tv (21 tim/v), läser böcker (14 tim/v), läser dagstidning (3 tim/v). Räkningarna betalar hon via posten.

“Det blir jobbigt att hinna med i datavärlden. Man är rädd för hur hårt dom skruvar det här nu när man är äldre. Vore skönt om vi 40-talister får dö ut först. Lite manuellt kvar som trygghet om datorerna slås ut.”

70-årig kvinnlig pensionerad ekonom som tidigare använde internet i mobilen, men inte nu längre. Batteriet i hennes smarta telefon tog slut för fort. Räkningarna skickar hon med posten. Kanske kommer hon att skaffa sig en surfplatta i framtiden. Är intresserad av böcker och konst. Hon ser på tv (28 tim/v), läser böcker (28 tim/v) och dagstidning (2 tim/v).

Jämför vi icke-användarna i Sverige med icke-användare i andra länder kan vi hitta både likheter och skillnader. Ju större andel av befolkningen som inte använder internet desto mer varierande är motiven och desto fler anger kostnadsskäl och tekniska problem. Ju färre som inte använder internet desto större andel av dem anger ointresse som skäl. (Findahl, 2009)

I USA där 15 procent av befolkningen inte använder internet säger 34 procent att de inte är intresserade, 32 procent säger att det är svårt och krångligt, 19 procent att det är för dyrt och 7 procent anger olika funktionshinder (Pew 2013). Det är således betydligt fler i USA än i Sverige som anger kostnadsskäl och kunskapsskäl till att man inte använder internet.

KRÅNGLIG TEKNIK OCH BRISTANDE KUNSKAP

“Allt går genom datorn och som äldre är det svårt att lära sig.”

67-årig kvinnlig vårdare som inte använder internet hemma eftersom de inte har någon dator, men som har mobil som kan kopplas upp till internet, vilket hon inte gör. Gått datakurs genom arbetet och fått hjälp av familj. Intresserad av målning och vattengymnastik.

“En personlig assistent som instruerade hur jag skulle göra, det skulle vara bra.”

82-årig f.d. banktjänsteman intresserad av teater och att läsa böcker. Är med i en teaterförening. Hon har en vanlig mobil utan internet. Men har en dator som hon använder ibland, främst till spel. Har gått kurs på Komvux och får hjälp av barnen men säger sig sakna kunskap om datorer och internet.

Att datorer är krångliga att använda är ett skäl som omnämns av 18 procent. Man känner sig osäker på om man kan handskas med en ny teknik som man inte har någon erfarenhet av. Här återfinns många kvinnor. Osäkerhet och bristande kunskap bildar ofta också en bakgrund till ointresset.

“Hade jag kunnat skulle jag använda internet.”

86-årig kvinna som arbetade med kemtvätt. Hon har ingen dator och använder inte internet. Hon har en sju år gammal mobil och är intresserad av mode. Hon ser mycket på tv och lyssnar mycket på radio, läser en dagstidning. I hemmet finns tillgång till internet men hon säger att hon inte är intresserad av att börja använda datorn. Samtidigt säger hon att hade hon bara kunnat då skulle hon använda internet.

“Det är väldigt svårt för oss äldre med att klara av internet. Man blir utanför, man hänger inte med.”

76-årig kvinnlig f.d. tandhygienist som har tillgång till dator och internet i hemmet, men som inte använder datorn och inte är intresserad av att börja använda den. Hennes man betalar räkningarna via internet. Hon har ingen mobil. Hon är intresserad av att lyssna på musik, utföra yoga och gymnastik. Hon ser på tv, läser tidskrifter och lyssnar på radio.

“Det är lite krångligt att allt blir digitaliserat.”

80-årig tidigare säljare vid bageri som är mycket intresserad av fotografi, släktforskning och med i en hembygdsförening. Ser på tv, lyssnar på radio och läser en dagstidning. Han har ingen mobil men det finns en stationär dator i hemmet som han inte är intresserad av att använda. Frugan betalar räkningarna via internet.

“Det är svårt, att lära sig.”

66-årig restauranganställd född utanför Norden. Han har tillgång till internet i hemmet men använder aldrig internet. ”Han kan inte datorer”, säger han. ”Sonen gör allting”. Han läser dagstidningen och ser på tv. Han har en fyra år gammal mobil (ingen smart mobil).

DET FINNS OCKSÅ RENT FYSISKA PROBLEM

Funktionshinder, framför allt problem med syn och motorik, nämns som hinder för användningen av internet bland 3 procent av icke-användarna. Det är en andel som ökar med stigande ålder. I åldern över 75 år är det 10 procent som anger fysiska problem, framför allt synproblem som skäl till att de inte använder internet.

“Jag förstår mig inte på internet. Jag tycker att det händer så mycket. Det går folk in på livet.”

89-årig tidigare ålderdomshemsföreståndare som inte är intresserad av att använda internet. ”Jag är

darrhäft har svårt med knappar”, säger hon. Hon har en fem år gammal mobil och är intresserad av handarbete och att läsa böcker. Hon ser mycket på tv, läser dagstidning och böcker. Lyssnar på radio.

“Förståelsen för oss som inte använder datorer och inte lärt oss detta borde öka. Jag anser också att internet inte ska ta över för mycket vad det gäller barn.”

61-årig kvinna som arbetar med anhörigstöd. Hon är gift och i hemmet finns två datorer och en surfplatta. Hon använder inte surfplattan men har en egen dator som hon använder sporadiskt, någon gång i veckan eller mer sällan. Söker fakta, information om resor, bank och tv-program någon gång i månaden. Hon betraktar sig som inte alls datorkunnig, och har koncentrationssvårigheter som utgör ett funktionshinder. Hennes son har hjälpt henne. Hon ser på traditionell tv (14 tim/v), läser böcker (14 tim/v) och dagstidningar (7 tim/v). Har en fem år gammal mobil utan internet.

MÅNGA ANVÄNDER ÄNDÅ INTERNET UNDER VISS PROTEST

“Jag försöker hänga med, men jag kan inte säga att jag känner mig delaktig i det här informationssamhället. Det är för mycket som jag inte hunnit lära mig om internet, men jag försöker.”

“De kunde ordna något för oss som inte växte upp med internet från skolan; något med hemundervisning. Man tar för givet att alla kan använda det, men då måste de se till att vi kan använda t ex banktjänster.”

81-årig änka som arbetade med administration och PR för makens arkitektfirma. Hon använder dagligen internet och har fått stöd och hjälp av barnen. Är intresserad av kultur och medlem i aktiva seniorer. Hon ser på tv, läser dagstidning och böcker, lyssnar på radio. Tar också dagligen del av nyheter på internet, läser e-post och kvällstidning. Även kultur, hälsoinformation och någon gång använder hon en play-tjänst för att se på ett tv-program. Hon har en gammal mobil men tycker att det är för dyrt med internet i mobilen. Pensionen är liten. Någon surfplatta är det inte alls troligt att hon skaffar sig.

“Det där med datorer är inte min grej. Det är ett nödvändigt ont, för snart kan man väl inte betala sina räkningar på annat sätt.”

65-årig åkeriägare intresserad av korsord och patienser. Han lyssnar på radio hela dagarna, dubbelt så mycket som han ser på tv. Internet använder han 7 timmar i veckan, kollar fakta varje dag, besöker Blocket.

“Kritisk till att myndigheter skall centralisera brevutskick via datorn. Går inte, för alla människor har inte dator/och eller skrivare.”

81-årig tidigare besiktningsman för elanläggningar som är intresserad av gamla bilar och med i en klubb för Saab-bilar. Han använder internet dagligen 7 timmar i veckan för sin hobby, surfar runt, betalar räkningar, ser ibland på play-tv. Besöker dagligen Blocket. Annars använder han sig av traditionella medier i deras traditionella former.

EN DEL ÄR MYCKET GLADA ATT DE LÄRT SIG ANVÄNDA INTERNET

De som i sitt arbetsliv skaffade sig kunskap och erfarenhet av att arbeta med datorer använder nästan alla internet även när de pensionerat sig.

“Jag är tacksam för att jag fick tillgång till datorer när jag jobbade så jag kan använda datorer idag, trots att jag är gammal. Jag kan kommunicera med datorn, men många äldre kan inte det och hamnar utanför.”

76-årig f.d. skolindent som började använda dator och internet redan 1987 och använder idag internet 2 timmar i veckan. Han läser tidningar, böcker, lyssnar på radio och ser på tv men tar inte del av traditionella medier på internet. Besöker ibland sociala nätverk. Han har också en mobil men använder den inte för internet. Han har ingen surfplatta och planerar inte att skaffa sig en sådan. Intresserad av körmusik och att läsa böcker. Är med i flera pensionärsföreningar.

“Nu ska jag gå kurs om att lära mig om att göra hemsidor. Det handlar om att det finns så mycket att dra nytta av vid synproblem men att kunskapen måste spridas och man måste framförallt träna. Jag kände tidigt att jag behövde datorn för att kommunicera och informera mig.”

81-årig f.d. sjuksköterska som använder internet:

“Det började redan i arbetslivet på 90-talet med kurser och sedan har jag gått excelkurser och sedan har jag haft hjälp av unga människor runt omkring mig som jag har kontakter med i föreningslivet.”

10 timmar i veckan använder hon internet. En stor del av tiden går åt till spelande. Hon lyssnar också

på radio över internet och använder någon gång i veckan en play-tjänst. Synen håller på att försämraras, men det går också lättare med datorn i och med att hon kan ändra storlek och färger. Betydligt mer tid än internet ägnar hon de traditionella medierna i deras traditionella former. Hon har också en tio år gammal mobil som hon ibland ringer med. Hon är intresserad av att skriva protokoll och dokumentera det föreningsliv som hon är delaktig i. Hon går på vattengympa.

“När jag var yngre trodde jag aldrig att internet skulle kunna uppfinnas. Det är överkligt. Svårt att greppa dess storhet.”

58-årig fabriksarbetare som dagligen använder internet. Fått hjälp av kompisar att börja 2003. Har en 3 år gammal mobil utan internet. Skickar sms flera gånger dagligen. Intresserad av bilar och MC och fackföreningsmedlem. Besöker dagligen Blocket och är medlem i flera intresse-communities inriktade på bilar.

“Jag har fortfarande två papperstidningar men det är något som går tillbaka. Det ska till vana för att man ska kunna läsa böcker på en skärm. Jag märker att jag blir mer och mer hemmastadd med datorn och med internet. Uppslagsböcker behöver jag inte längre.”

73-årig pensionerad kvinnlig gymnasielärare som ägnar mycket tid att läsa böcker (28 tim/v), läsa dagstidningar (7 tim/v), lyssna på radio (15 tim/v) och se på tv (/ tim/v). Hon är intresserad av historia och litteratur. Men hon använder också dagligen internet(30 tim/v), läser också en e-bok ibland och har en särskild e-boksläsare. Hon har en mobil men utan internet.

TROTS HINDER OCH PROTESTER ÄR MÅNGA SENIORER UPPKOPPLADE

Som vi nu sett finns det bland de äldre i Sverige många kritiska synpunkter på samhällets digitalisering och på kraven att alla måste vara internetanvändare. Samtidigt finns det inget land där så många seniorer är uppkopplade. Bland de yngre pensionärerna (66 – 75 år) är det 80 procent som har tillgång till internet. I USA är det 54 procent. I åldrarna över 75 år har 42 procent tillgång till internet jämfört med 33 procent i USA.

Hur kommer det att gå i framtiden?

Spridningen av internet har till stor del planat ut men det finns fortfarande ett intresse hos en del av de som idag inte använder internet att pröva på internet. Intervjuer med äldre människor som har börjat använda internet bekräftar att psykologiska motiv dominerar både hindren mot och motiven för att börja använda internet. Icke-användarna har haft tvivel på sin egen förmåga att lära sig den nya tekniken och en osäkerhet om de kan klara ekonomin. Ett av de viktigaste motiven för de som började använda internet var möjligheten att kunna söka efter information, men där fanns också motivet att hänga med och vara del av utvecklingen i det moderna samhället (Selg & Svensson, 2008).

POTENTIAL FÖR FLER INTERNET-ANVÄNDARE

På frågan till icke-användarna om de skulle vilja använda internet ger en majoritet ett nekande svar men en del (20 procent) av dagens icke-användare svara ja. Ju yngre desto större är andelen som är intresserade. 30 procent av icke-användarna i åldern 56 till 75 år och 12 procent av de som är över 75 år. Det finns således en potential för nya internetanvändare särskilt bland de yngre pensionärerna där det fortfarande finns många icke-användare.

HUR MÅNGA AV ICKE-ANVÄNDARNA SKULLE VILJA ANVÄNDA INTERNET?

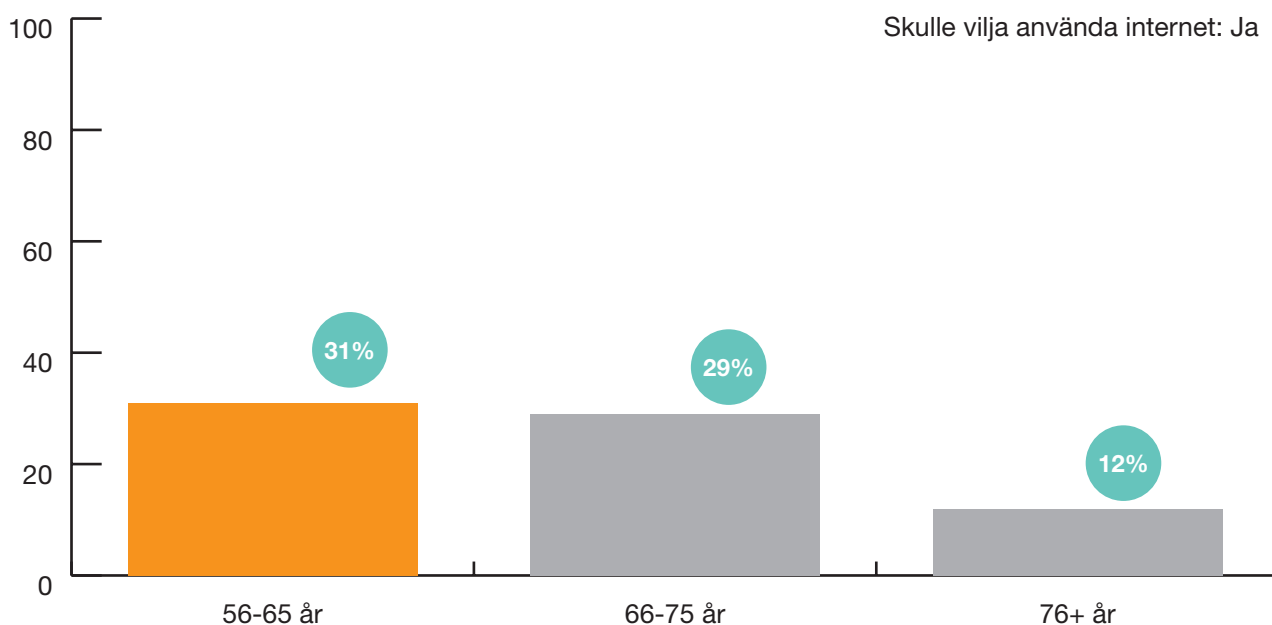

Diagram 6. Andel av de som inte använder internet år 2013 som svarar ja på frågan om de skulle vilja använda internet.

ÖKANDE KLYFTOR FÖR MOBILT INTERNET

Smarta mobiler och surfplattor har ännu inte hunnit sprida sig till alla åldersgrupper i befolkningen. Här finns stora digitala klyftor i befolkningen och det finns inga tecken på att de kommer minska, snarast att öka. Intresset bland de äldre för den mobila tekniken är mycket litet. Däremot är intresset stort i de yngre åldersgrupperna bland de som ännu inte har en smart mobil. För surfplattor är intresset störst i åldersgruppen 36-45 år där redan många har tillgång till en surfplatta. Här finns många barnfamiljer.

Således är trenden att icke-användarna i de grupper som redan till stor del har en smart mobil och surfplatta kommer att skaffa sig mobil utrustning medan icke-användarna framför allt bland de äldre inte är intresserade. Endast några få procent av pensionärerna anser att det är troligt att de kommer att använda sig av en sådan teknik. Klyftorna i befolkningen när det gäller användningen av smarta mobiler och surfplattor kommer att öka, åtminstone i det närmaste tidsperspektivet.

HUR TROLIGT ÄR DET ATT DU I FRAMTIDEN KOMMER ATT ANVÄNDA INTERNET I MOBILEN?

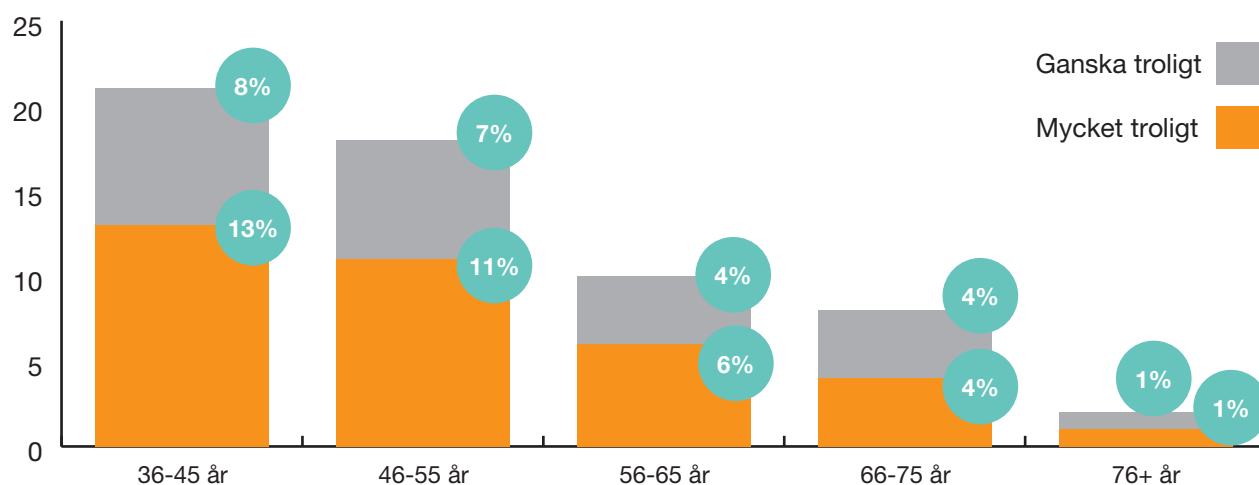

Diagram 7. Andel av de som inte använder internet i mobilen år 2013 som svarar att det är mycket eller ganska troligt att de kommer att göra det i framtiden.

HUR TROLIGT ÄR DET ATT DU I FRAMTIDEN KOMMER ATT ANVÄNDA EN SURF-PLATTA?

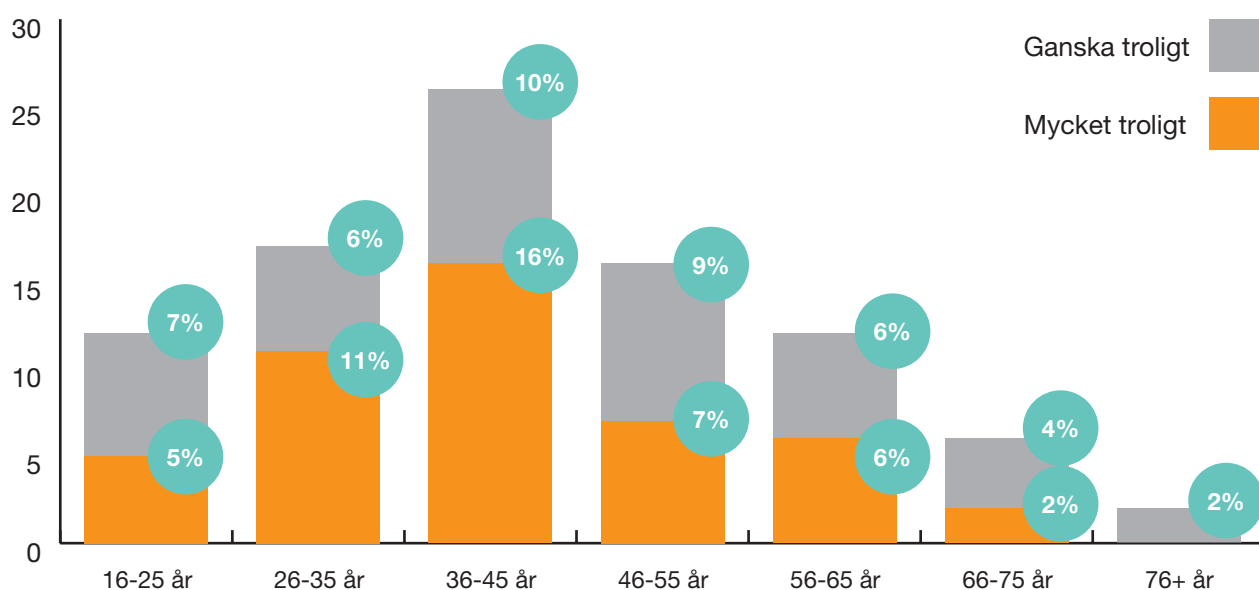

Diagram 8. Andel av de som inte använder en surfplatta som svarar att det är mycket eller ganska troligt att de kommer att göra det i framtiden.

PROGNOS

Vi kan nu pröva att göra en prognos för det kommande året fram till 2014, som utgör slutdatumet för Digidel-kampanjen. Målsättningen var att 500 000 människor skulle börja använda internet under tidsperioden 2010 till slutet av 2013. Antalet icke-användare skulle minska från 1,5 miljoner till 1 miljon. 500 000 nya internetanvändare skulle tillkomma.

Datainsamlingen för Svenskarna och Internet 2013, som denna analys grundar sig på gjordes under februari till april 2013. Från 2010 fram till dess hade enligt den tidigare uträkningen 440 000 nya internetanvändare tillkommit. Det behövs sålunda att ytterligare 60 000 icke-användare börjar använda internet under 2013 för att Digidels mål skall uppnås.

Vad säger en prognos för utvecklingen fram till 2014? Kommer spridningen av internet att fortsätta i ungefär samma takt som tidigare, eller kommer den att minska? Tendensen har varit att spridningen går allt långsammare, genom att man i många åldersgrupper ligger nära en hundra procentig användning av internet. Kvar blir icke-användarna i åldrarna från 56 år och uppåt. Det är här potentialen för en fortsatt spridning av internet finns, samtidigt som många av de äldre inte är intresserade eller inte känner något behov av att skaffa sig internet.

Ser vi till de icke-användare som skulle vilja använda internet utgör de 220 000 personer varav 3 av 4 återfinns bland de yngre pensionärerna 65-75 år.

Här finns således en potential för ytterligare åtminstone 100 000 nya internetanvändare.

Ser vi mer i detalj på de enskilda åldersgrupperna skulle det vara möjligt att uppnå målet på ytterligare 50 000 nya användare under slutet av 2013, även om utvecklingen fortsätter något saktare än tidigare år enligt de streckade linjerna i diagram 9. Det skulle innebära att sannolikheten är mycket stor att Digidel kommer att nå sitt mål.

Men sedan kommer det att gå trögare med den fortsatta spridningen eftersom åldersgruppen 56-65 år börjar närma sig taket när alla har blivit internetanvändare och de flesta av de som är äldre än 75 år fortfarande inte kommer att vara intresserade. Den fortsatta spridningen hänger då på de yngre pensionärerna bland vilka många nya användare tillkommit under de senaste tre åren.

HUR STOR ANDEL ANVÄNDER INTE INTERNET HEMMA?

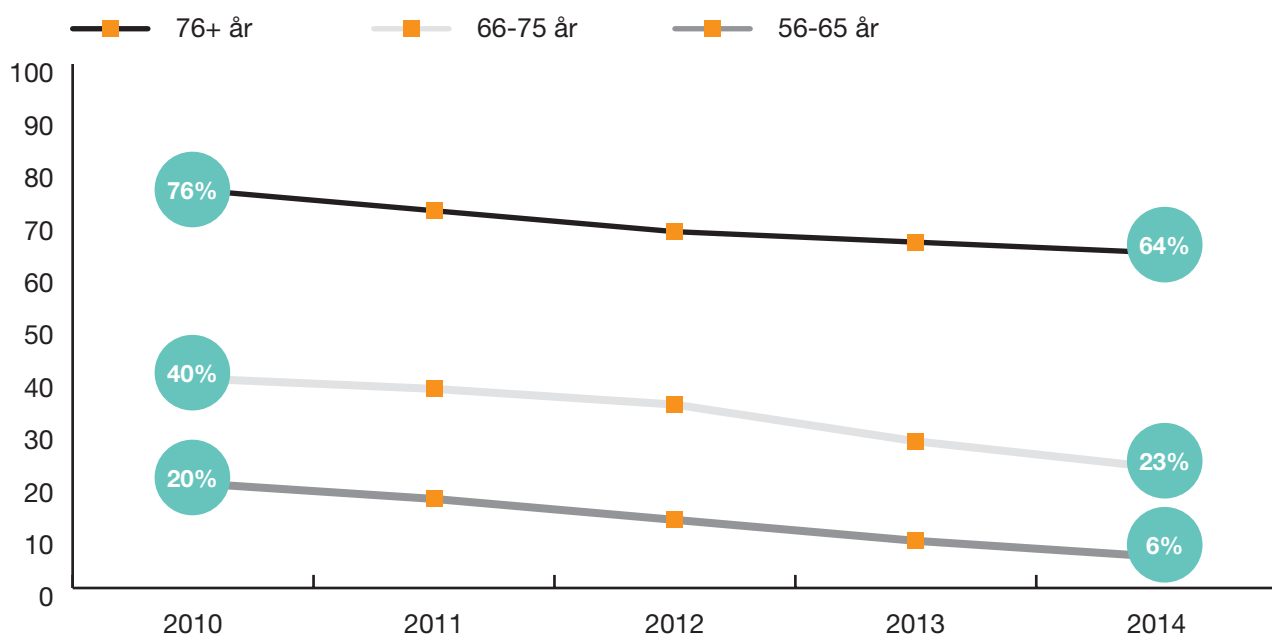

Diagram 9. Andel av tre åldersgrupper som under olika år inte använder internet i hemmet.

Omräknat i antal har icke-användarna minskat för varje år med först 150 000 mellan 2010 och 2011, sedan med 130 000 följt av 138 000 och sedan uppskattningsvis 100 000 till slutet av 2013. Det blir tillsammans taget en minskning av icke-användare på 518 000 personer mellan 2010 och slutet av 2013.

Det har också blivit fler, under de tre åren, som nu har tillgång till internet i hemmet. Men fortfarande är det många av dem som ändå inte använder internet. Det förhållandet har inte förändrats under de senaste åren.

HUR MÅNGA ANVÄNDER INTE RESPEKTIVE HAR INTE TILLGÅNG TILL INTERNET. 2010 – 2014

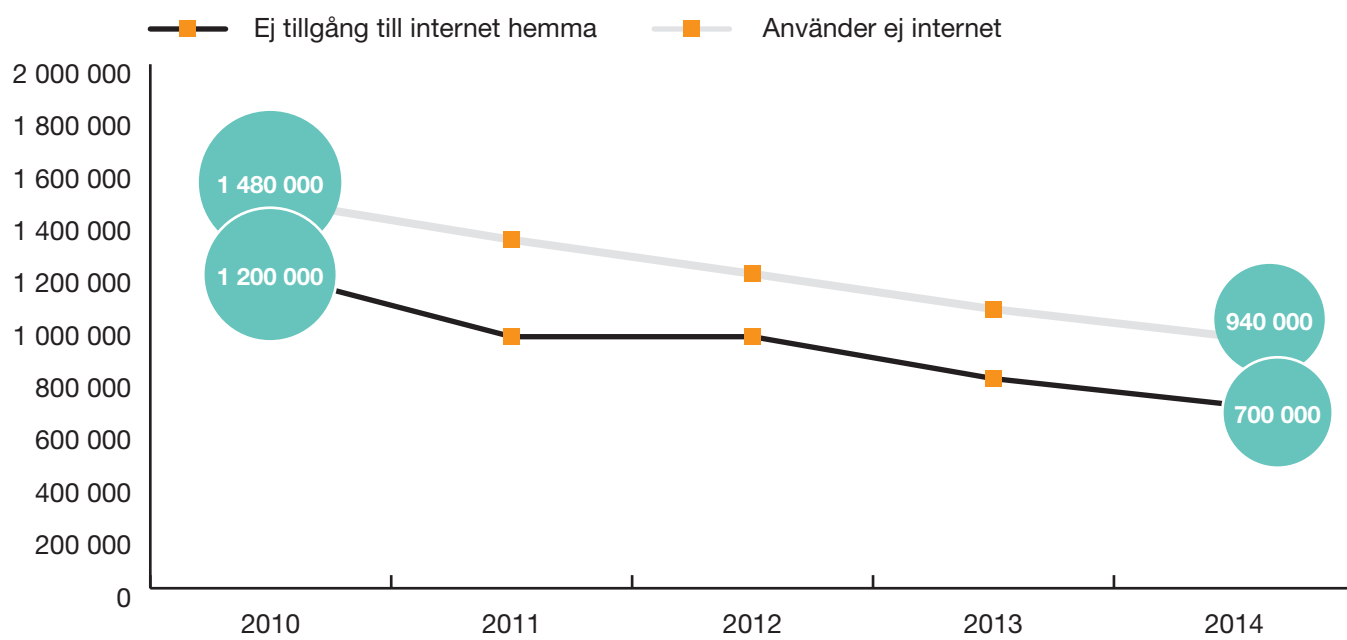

Diagram 10. Antal i befolkningen som under olika år ej använder internet hemma respektive inte har tillgång till internet i hemmet.

Diskussion och avslutning

Spridningen av internet har trots många hinder, med framför allt en komplicerad teknik, lyckats sprida sig till en majoritet av svenska folket. År efter år har nya användare tillkommit och fortfarande efter arton år är det omkring 100 000 nya människor som börjar använda internet varje år. Samtidigt minskar dock antalet nytilkomna eftersom utrymmet minskar när man i allt fler åldersgrupper slår i taket när andelen användare närmar sig 100 procent. Motståndet och ointresset bland många av de äldre medför också att spridningen av internet till återstående grupper inte kommer att gå av sig själv.

Gång på gång har det verkat som om spridningen håller på att stanna av men den har stadigt fortsatt uppåt i åldrarna bland pensionärerna och bland de äldsta. Under de tre senaste åren, från 2010 till slutet av 2013, förväntas minst 500 000 nya användare ha tillkommit. Det utgjorde målet för Digidel-kampanjen som samlade bibliotek, folkbildning och kommuner till en kraftsamling för att öka användningen av internet i Sverige.

Hur stor del av denna utveckling som Digidel står bakom går inte att uppskatta från denna undersökning. En hel del nya användare hade säkert tillkommit utan Digidel. Men utan tvekan har Digidels alla aktiviteter bidragit till utvecklingen i ett skede när spridningen av internet håller på att bromsas upp.

I många andra länder har detta redan skett när fortfarande en stor del av befolkningen står utanför och inte använder internet. I USA är det t.ex. 15 procent som inte använder internet och ytterligare 9 procent som bara använder internet utanför hemmet vilket innebär att 24 procent inte använder internet hemma (Pew, 2013). I Sverige har nästan alla internetanvändare tillgång till internet hemma.

I Sverige var det 20 procent av icke-användarna som skulle vilja använda internet. I USA är det 8 procent av icke-användarna som säger att de är intresserade. 63 procent säger att de i så fall behöver hjälp. Internetspridningens sista fas kommer inte att gå av sig själv.

Nära sammankopplat med spridningen av internet är de digitala färdigheterna. I England konstaterade man att 16 miljoner saknade sådana. I det sammanhanget är det värt att uppmärksamma vad som hänt med de självuppskattade färdigheterna i Sverige under de tre senaste åren. 450 000 personer säger att de har blivit mer datorkunniga under perioden 2010 till början av 2013.

Kvar återstår omkring en miljon svenskar som står utanför och som inte är intresserade av att börja använda internet. Många av dem är gamla, nöjda med de traditionella medierna, och hyser inget intresse att köpa en ny teknisk utrustning och lära sig handskas med en ny teknik. De flesta av dem kommer att finnas kvar under många år framåt och ställa till problem när allt skall digitaliseras och bli obligatoriskt, "digital by default" som tidens slogan lyder. De utgör en grupp som inte gör så mycket väsen av sig och som därför är lätta att glömma bort. Vad man kan kräva är att framtidens samhälle kan tänka två tankar samtidigt: Både att utveckla och digitalisera till alla internetanvändares bästa och att samtidigt också göra det möjligt för de som inte använder internet att existera och ha tillgång till samhällets tjänster på deras villkor. Inom en överskådlig tid måste alternativa system finnas tillgängliga.

Referenser

EU (2012). **Life online**. Digital Agenda Scoreboard 2012

Findahl, O (2013). **Svenskarna och Internet 2013**. Stockholm: .SE (Stiftelsen för internetinfrastruktur).

Findahl, O (2010). **Svenskarna och Internet 2010**. Stockholm: .SE (Stiftelsen för internetinfrastruktur).

Findahl, O (2009). **Who are excluded and Why? A study of the non-users of the Internet**. *eChallenges e-2009 Conference Proceedings, Paul Cunningham and Miriam Cunningham (Eds)*. IIMC International Information Management Corporation, 2009.

Rogers, E. (2003). **Diffusion of Innovations**. New York; Free Press (5th ed.)

ITU (2012) World Telecommunication Indicators Database 2011

ITU (2013) World Telecommunication Indicators Database 2013

Ofcom (2013). The European Broadband Scoreboard. May 5, 2013.

Pew (2013). Zickuhr, K. **Who's not online and why**. Pew Research Center's Internet & American Life Project, Sep 15, 2013.

Selg, H. & Svensson, B.R. (2008)- **Promoting the Adoption of Internet among Elderly People**. In P. Cunningham & M. Cunningham (Eds.), *Collaboration and the Knowledge Economy: Issues, Applications, Case Studies*. IOS Press.

Span, P. (2013) **Helping Seniors Learn New Technology**. New York Times, May 3, 2013.

Andelen svenskar som använder internet fortsätter att öka, men spridningen har mattats av under senare år. Den här rapporten handlar de som inte vill använda internet.

www.digidel.se
kansliet@digidel.se
www.facebook.com/digidel2013
twitter.com/#!/digidel2013

ISBN 978-91-87437-06-9

9 789187 437069